

K 200. výročí narození Josefa Herziga

Bysterská veřejnost si v letošním roce připomíná 200. výročí narození dnes už téměř zapomenutého rodáka, houslového virtuosa, Josefa Herziga. Je to i příležitost připomenout výsledky několikaletého shromažďování a třídění někdy protichůdných údajů ze svazků odborné literatury, zpráv z muzeí, knihoven, archivů a dobového tisku se vztahem k houslovému virtuosovi Josefu Herzigovi a jeho bratrovi, vynikajícímu houslistovi, Dominiku Alexandru Hercíkovi.

Příjmení Hercík nebylo v Bystrém v minulosti neznámé. V zápisu farního učitele Aloise Machka ve školní kronice se uvádí, že Kryštof Hercík byl v letech 1763 – 1770 bysterským učitelem. Byl bezpochyby spřízněn s Hercíkovými, majiteli hostince č. 39 starého a 37 nového číslování domů. Rodinné a majetkové poměry této větve Hercíků popsala pečlivá bysterská kronikářka paní Čtverečková. František Hercík z této rodiny se dne 19. září 1796 ve svých dvaceti letech oženil s devatenáctiletou Annou Příbylovou z rodiny pekaře Antonína Příbyla z Nového Hrádku. Manželům Hercíkovým, kteří mezitím převzali hostinec, se v letech 1797 – 1822 narodilo 11 dětí. Mezi nimi dvě, které se svého času proslavily jako vynikající hudebníci.

Připomeňme si dnes především Josefa Herziga. Můžeme s jistotou potvrdit, že se narodil 15. srpna 1807 jako šesté dítě manželů Hercíkových. Základního vzdělání se mu jistě dostalo na farní škole v Bystrém. Příbuzenské vztahy s bysterskými kantory a rodinné prostředí mu dalo dost podnětů k pěstování hudby.

Zájem o hudbu přivedl zajisté mladého Herziga na konzervatoř do Vídně. V jejím registru je uváděn jako žák houslí a generálbasu u prof. Böhma v letech 1829 – 1835. Studium na konzervatoři bylo v té době bezplatné, ale kdo vydržoval jej ve Vídni, se nám nepodařilo zjistit. Mecenášem mohl být opočenský pán Colloredo a přímluvcem vikář opočenského kláštera P. Seraphinus, vlastním jménem Herzig z Herzfeldu, syn Antonína Herziga z Polomů, který se ze skromných poměrů vypracoval na správce opočenského panství a za oddanou službu vrchnosti byl povýšen do šlechtického stavu. Příbuznost bysterských a polomských Herzigů nemůžeme vyloučit. Vždyť za svědky při různých významných událostech v rodině bysterských Herzigů se udávají Herzigové z Polomů. Je zajímavé, že v jedné novinové zprávě se vyskytuje jméno našeho houslového virtuosa s šlechtickým přídomkem z Herzfeldu. V matrikách se na Polomech, Sedloňově a v Olešnici vyskytuje množství Herzigů a nezbytné údaje o bysterských občanech stejného jména té doby chybí.

Podívejme se za Josefem Herzigem do Vídně. Vedle studia na konzervatoři se zdokonaluje ve hře na housle u uznávaného komorního virtuosa Josefa Maysedera. Současně studuje i skladbu. Přátelí se tu s krajany Josefem Slavíkem a Josefem Ernstem. Časopis Moravia, roč. 1843 uvádí, že Josef Herzig pořádal ve Vídni koncerty, byl znamenitým klavíristou, stal se učitelem hudby a horlivě skládal. Působil také ve vídeňských orchestrech.

První zprávy o působení Josefa Herziga na našem území máme z roku 1843, kdy dával dva koncerty v Brně s vynikajícím ohlasem. O rok později si podmanil posluchače v Olomouci, ve Vratislavi, Nyse, Gräfenbergu a Chudobě. U příležitosti jeho koncertu v Nyse v roce 1845 vyšla v tisku oslavná báseň. Uvádíme ji v překladu a přebásnění pana Hrejsy, bysterského kronikáře.

Na Josefa Herziga

Sláva šampaňskému ve třpytivé sklence!
Ale větší sláva patří muži tomu,
který jak to perlící se víno v sklence
nádherné ty tóny vysnil – pro nás k tomu.

Sláva Ti, Herzigu! Ty miloučké tóny
ať Ti vždy přinesou věnce slávy forem.
I když se čas hýčká mělkými jen tóny,
má Ti být Mayseder jediným jen vzorem.

Sláva Ti, Herzigu, mistře převýborný!
Bravo Čechám, jež jste jej zrodily pro nás.
Slyšte cizích mocných duchů hlas pozorný,
protože Čech Herzig pobyl také u nás.

Proto v tryskající vinné révy šťávě
budiž mu provoláno hřímající vivat!
Odešel mistr, za to však žijí v slávě
na věčnosti tóny, které on vytvořil, vivat!

První časopisecké zprávy o působení Josefa Herziga v našem kraji máme z roku 1846 (Květy, Bohemia). 26. února koncertoval v Hradci Králové, pak v Náchodě, 5. a 13. dubna v Dobrušce, kde se setkal se známým vlasteneckým P. Roštlapilem. Přijel také na pozvání organizátora kulturního života v České Skalici Josefa Kolíska, který o jeho koncertech píše v Květech z 5. 5. 1846:

„Bezpráví by bylo, kdybychom neoznámili, jak rozkošné, nikdy nepocítěné okamžení nám náš krajan pan Josef Hercig 21. a 23. dubna způsobil. Tento výtečný houslista jsa na cestě z Prus do Vídně, kdežto veliké cti a slávy vydobyl, an ve Vratislavi v univerzitním sále šestkrát a též v jiných městech hrál, o čemž nás pruské časopisy přesvědčují, hru našeho krajana oceniti nemohouce, zastavil se v Náchodě, kdežto koncert s doprovázením fortepiána u velikém triumfu dával.

Na zvláštní žádost navštívil p. Hercig naši Skalici, kdežto v hostinci U bílého lva dvěma koncerty nás poctil. Obecenstvo se sešlo z místa i z okolí velmi četně a mezi jinými i mnozí, kteří Ernsta, Ole Bulla a jiné proslulé houslisty slyšeli a posoudili: můžeme ale směle vyznati, že p. Hercig, žák Maysederův, směle každému z těchto slavných výtečníků po boku postaviti se může – ano, že je v některých projevech předčí. On je pravým mistrem houslí a přitom vzor skromnosti.“

Josef Kolisko pak pokračuje v popisu hudebního projevu a repertoáru Josefa Herziga a článek uzavírá: „Komu by se z našinců prsa nedmula, an mezi námi povstal muž, jenž, jsa velkými dary od Boha nadán, od cizího národu obdivován, oslaven a všelikou ctí přeplněn, nikdy a nikde neupře, že Čechem jest (rodem z Bystrého na panství opočenském). Popřej mu Bůh zdraví a štěstí na jeho pouti.“

Krátce na to koncertuje Herzig v Josefově, pak v Broumově, Nové Pace, v Pcce, v Kamenici nad Lipou a v říjnu v Jičíně. V dalších letech navštěvuje česká města, mezi nimiž můžeme zaznamenat Terezín, Plzeň, Františkovy Lázně, Hořovice, Jilemnici, Mnichovo Hradiště, Mladou Boleslav, Loučeň, Želiv, Pelhřimov, Benátky nad Jizerou a další. Vedle měst a městeček navštěvuje šlechtická sídla, hraje i před mocnými tohoto světa.

Nevydělává jen pro svou obživu. Pamatuje také na potřebné. Od roku 1849 do roku 1853 věnuje 1 176 zlatých 44 krejcarů na podporu chudých, pro raněné vojáky v Itálii a Maďarsku nebo pohořelým chrudimčanům.

Začátkem roku 1862 koncertuje v Zásrukách, pak v Uhlířských Janovicích a poslední svůj koncert dává 8. března 1862 v Čestíně. Do místa dalšího ohlášeného koncertu ve Zbraslavicích nedojede. Umírá v osadě Morány u Čestína 16. března 1862. V matrice je uvedeno, že byl cestujícím hudebníkem, že patřil do Bystrého v okrese Novoměstském. Jméno pozůstalého manžela ani příbuzných není uvedeno. Jako důvod smrti zapsán ochrnutí plic následkem suchotin. Dne 18. března 1862 byl pochován na novém hřbitově v Čestíně. Byli jsme se tam podívat. Ale když jsme viděli polorozpadlé mramorové

hrobky bohatých moránských sklářů, uvědomili jsme si, že hledat po sto letech hrob zapomenutého muzikanta z Bystrého je beznadějně.

Uvedli jsme, že Josef Herzig byl činný i jako hudební skladatel. V tisku jsou připomínána jeho dueta pro housle a klavír, sonáty pro housle, mše, přede hry pro orchestr, Rondo Cikán, polonézu, čtyři velké koncerty pro housle h moll, D dur, d moll a g moll. Oslovili jsme řadu institucí, muzeí a archivů, které dávaly naději na získání skladeb. Kladnou odpověď jsme dostali jen z hudebního oddělení Národního muzea v Praze kde jsou uloženy Variace přes oblíbenou českou píseň Vystavím si skromnou chaloupku, kterou autor věnoval soboteckému vlastenci P. Damiánu Šimůnkovi. Dále pak Andantino z fantasie Der Traum a Adacio.

V životních údajích o Josefu Herzigovi bývá někdy nesprávně uváděno datum jeho narození (1804, 1805, 1806), místo narození (Bystré poblíž Náchoda), místo úmrtí (záměna Morány – Moravany). Některé údaje jsou zaměňovány se životopisnými údaji o jeho mladším bratrovi Dominiku Alexandru Herzigovi. Příjmení je pak psáno různě: Hercík, Hercik, Herzig, Hercig.

O Dominiku Alexandru Herzigovi máme málo původních zpráv. V Ottově naučném slovníku, který Josefa Herziga zcela opomíjí, se o něm píše: „Dominik Alexandr Herzig, houslový virtuos, velmi oblíbený koncertista, živil se výhradně z produkcí pořádaných po městech českých. Na sklonku života žil v poměrech tak krutých, že jen milo dary byl zachráněn před nejkrutější bídou.“ V nekrologu k jeho úmrtí se v novinách uvádí: „Dominik Alexandr Hercík, výborný houslista, o němž jsme před časem přinesli zprávu, že na stará kolena odevzdán je bídě a nouzi, skonal dne 10. 6. t. r. (1871) v Opočně v tamější městské nemocnici. Péčí okresního tajemníka p. Jodase v Novém městě n. Metují byla učiněn sbírka mezi dobrodinci, kteráž vynesla 169 zl. 30 kr., z nížto bylo lze ubohému umělci poslední doby života alespoň trochu osladiti. narodil se 24. března 1815 v Bystrém. Pokoj jeho popeli!“
D. A. Hercík byl svobodný a zemřel na talovitost krve.

Na vynikající bysterské rodáky se časem zapomnělo. Splatme jim dluh alespoň tím, že si je budeme připomínat jako rodáky, kteří dali významný vklad k pozdvižení české vlastenecké společnosti a přispěli svou uměleckou činností k úspěchům obrozeneckého hnutí i k slávě české hudby a českých muzikantů.

